

na ovo europsko područje doista nema mnogo, a onih koje se bave turističkim aspektom hodočašća, središnjom temom zbornika, gotovo i nema, razvidna je važnost njegove pojave za znanstvenu zajednicu širokoga raspona disciplina.

Goran Pavel Šantek

Drago Roksandić, Marijeta Rajković Iveta, Tihana Rubić, ur.:
Kula Jankovića. Spomenik kulture – pokretač održivog razvoja Ravnih kotara
Baština, interkulturalizam i revitalizacija

Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije – Plejada d. o. o., 2014., 174 str.

Zbornik radova *Kula Jankovića. Spomenik kulture – pokretač održivog razvoja Ravnih kotara. Baština, interkulturalizam i revitalizacija* objavljen je 2014. godine u suradnji Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i nakladnika Plejada d. o. o. kao deveto u nizu uspješnih izdanja biblioteke *Desničini susreti*. Nastao je kao rezultat interdisciplinarnoga europskog sveučilišnog projekta jednakog naziva, ili preciznije, kao rezultat sudjelovanja autora priloga u trima aktivnostima/radionicama održanima na području Ravnih kotara, u Zadru, Obrovcu i Benkovcu u završnoj fazi rada na projektu (svibanj i lipanj 2014. godine), koje su pokušale identificirati baštinske potencijale ovog područja i problematizirati pitanje kulturne baštine te njezine revitalizacije i primjene u suvremenim kulturnim, turističkim i razvojnim politikama.

Prvo poglavlje Zbornika, naslovljeno *Baština, revitalizacija i održivi razvoj*, donosi devet radova o materijalnoj i nematerijalnoj kulturnoj baštini šireg područja Zadarske županije te komparativne primjere iz Bačke, zajedno s promišljanjima o korištenju identificiranih kulturnih resursa u održivom razvoju. U drugom poglavlju, koje nosi naslov "Interkulturalno i transkulturalno 'dekodiranje' i identifikacija revitalizacijskih potencijala Ravnih kotara", kroz četiri se rada razrađuju iskustva stečena u radu na revitalizaciji baštine ovog područja, s posebnim naglaskom na problematiku procesa na prostorima na kojima se nakon ratnih stradanja u prvoj polovini devedesetih godina 20. stoljeća odvija rekonzilijacija stanovništva. Konačno, Zbornik je opremljen kratkim biografijama sudionika završne faze projekta, imenskim kazalom te izborom iz fotodokumentacije aktivnosti/radionica.

U uvodnom radu prvog poglavlja pod naslovom "Život u Kuli: predajni (narativni) elementi obiteljskih identifikacija, sjećanja i iskustava vezanih uz

Kulu Stojana Jankovića u Islamu Grčkom”, autorica Tihana Rubić osvrće se na istraživanja kulture pamćenja i kulture svakodnevice iz 2010. godine. Na osnovi sjećanja članova obitelji Desnice, istraživačica pruža sveobuhvatni uvid u životnu svakodnevnicu domicilnog stanovništva, zajedno s premisom kako bi se na ovoj podlozi uz znanstvenu interpretaciju te revalorizaciju kroz prizmu interkulturalnosti i održivog razvoja mogli razvijati temelji ruralnog i kulturnog turizma na području Ravnih kotara. U tekstu Milane Černelić i Danijele Birt Katić, naslovljenom “Obitelj i migracije: primjeri obiteljskog života u drugoj polovini 20. stoljeća u Kruševu”, komparira se postojanje određenih oblika obiteljskog života na zadružnim načelima u njihovoj završnoj fazi, tj. u drugoj polovini 20. stoljeća, s primjerima iz drugih bunjevačkih ogranaka. Autorice posebnu pozornost posvećuju problematici migracijske mobilnosti, odnosno dislokacije pripadnika obiteljske zajednice, koja je prepoznata kao jedan od ključnih čimbenika svakodnevice na ovim prostorima.

Jadranka Grbić Jakopović u radu “U životu i smrti: tradicija, konvencija i arhetipovi ljudske egzistencije” iz aspekta etnologije i kulturne antropologije progovara o vjerovanjima, običajima i rituali kao društvenim i kulturnim činjenicama. Na vrlo fluidan način razmatra kako su vjerovanja, običaji i rituali isprepleteni sa svim područjima ljudskog života te kako su tijekom vremena oblikovali društveno prihvatljivo tumačenje raznih fenomena, postupno prerastajući u oblik svijesti o čovjekovoj egzistenciji i svijetu koji ga okružuje, kao i onome što se nalazi onkraj toga prostora. Nadovezujući se na pitanja onostranog, Mario Katić u tekstu “Obilježavanja mjesta odmaranja s pokojnikom – mirila dalmatinskog Zaobalja” kroz rezultate recentnih istraživanja na multietnokonfesionalnom području Ravnih kotara i Bukovice postavlja pitanje o mogućim današnjim značenjima i funkcijama ovog običaja, naglašavajući kako ga je dio stanovništva prestao prakticirati, dok se na pojedinim lokalitetima u određenoj mjeri upražnjava kao tradicijski obrazac društvene norme.

Tekstovi Marine Jurjević “Kulturna baština obrovačkog kraja” i Marina Ćurkovića, “Pregled povijesti razvoja grada Benkovca” predstavljaju prikaz stanja na terenu te se sadržajno nadopunjuju. Jurjević navodi niz lokaliteta u obrovačkom kraju, odnosno Bukovici, zajedno s kraćim osvrtom na njihovu prošlost te opisom stanja u kojem se trenutačno nalaze, dok Ćurković kroz povijesnu kronologiju grada Benkovca identificira potencijalne baštinske resurse, posebno naglašavajući ulogu Zavičajnog muzeja u očuvanju i komuniciranju baštine zajednice.

U tekstu “Mogućnosti korištenja tradicijske kulture u ruralnom turizmu i održivom razvoju Ravnih kotara” autorica Marijeta Rajković Iveta razmatra pitanja revitalizacije područja kroz prizmu sinergije kulturnih i turističkih politika, polazeći

od empirijskih podataka prikupljenih tijekom terenskih istraživanja 2005. i 2006. godine. Na konkretnim primjerima prepoznaje potencijal za (re)interpretacijom građevnih jedinica tematskih blokova istraživanja, kao i njihovu primjenu u kontekstu povezivanja čitave zajednice putem projekata koji u konačnici mogu proizvesti pozitivne ekonomske rezultate. Miloš Matić u radu “Preduzetnička upotreba kulturnih resursa i mogućnosti primene u održivom ruralnom razvoju” nastavlja se na razmišljanja Rajković Ivete razmatrajući koje elemente kulture u funkciji ekonomskih resursa koristi poduzetništvo, u skladu s premisom kako je interakcija poduzetničkog pothvata i kulturnog resursa obilježena podređenošću ekonomske aktivnosti kulturnim obrascima. Razmišljanja razrađuje na primjeru svadbe i kolektivnih slava, te u konačnici razmatra mogućnosti njihove upotrebe u isprepletanju konceptata održivoga ruralnog razvoja i komercijalnog poduzetništva.

“O istraživanju tradicionalne narodne kulture, identitetu i međusobnim odnosima kod stanovništva u multikulturnim sredinama krajem 20. i na početku 21. veka”, autorice Vesne Marjanović, posljednji je prilog u prvom poglavlju Zbornika. Bazira se na dugogodišnjim terenskim istraživanjima multikulturnih procesa različitih etničkih zajednica južne Bačke, a pomoću osvrta o isticanju identiteta na primjerima godišnjih običaja te pojedinih običaja životnog ciklusa, problematizira pitanja poput potrebe za razvojem i mogućnostima uspostavljanja novih međusobnih odnosa s obzirom na zahtjeve suvremenosti.

Drugo poglavlje Zbornika *Kula Jankovića* započinje tekstem Drage Roksandića, naslovljenim “Međunarodni sveučilišni centar u Islamu Grčkom i mediteranska akademska zajednica: razvoj i perspektive”, kojim se predstavlja istoimeni projekt, okolnosti u kojima je koncipirani i razvijan, realizirane aktivnosti i projektni zadaci, te u konačnici Projektna dokumentacija i financijski okvir. Autor, ujedno i voditelj projekta, kritički sumira postignute rezultate te vrednuje funkcioniranje projektnog tima. Ivan Basić u radu “Kula Stojana Jankovića: istraživački pristupi i neke determinante u formiranju projektnih konceptata” prikazuje elemente baštine kompleksa te evocira pitanja relativne vrijednosti mobilizacije baštinskih potencijala i izrade strateškog plana njihove mobilizacije. Također, fokusira se na pitanje suštinske revitalizacije koje premašuje samu restauraciju spomenika, navodeći potrebu za njegovom dugoročnom komercijalnom iskoristivosti, tj. održivosti. Drugim riječima, smatra da svaki budući projekt vezan u Kulu mora računati na pronalaženje realne važnosti za njezinu širu okolicu, nacionalne znanstvene i kulturne ustanove, lokalnu samoupravu, ali i realan sektor ovog područja.

Rad “Međunarodni sveučilišni centar u Kuli Stojana Jankovića, Islam Grčki: prošlost, sadašnjost i budućnost obnove i prenamjene sjevernog krila

sklopa Kule”, autora Alana Brauna, prikazuje studiju idejnog rješenja za obnovu i prenamjenu zapuštenoga gospodarskog krila na sjevernoj strani kompleksa za potrebe Međunarodnoga sveučilišnog centra. Na osnovi prezentacije studije Uroš Desnica, Darko Babić, Marina Jurjević i Marijeta Rajković Iveta u *addendumu* teksta kroz sažete komentare daju određene prijedloge i sugestije za daljnje aktivnosti u razradi ovog koncepta. Na kraju drugog poglavlja, Tomislav Šola donosi prilog na engleskom jeziku pod naslovom “How to use cultural heritage for reconciliation”, koji je ujedno i posljednji referat u Zborniku. Na sažet i koncizan način upozorava na vezu između muzeološke prakse i teorije, ispreplićući ih s razmatranjima o miru, ratu, pohlepi, budućnosti, geopolitičkim interesima ... Konačno, postavlja ključno višeslojno pitanje o ulozi baštinskih institucija u “građenju mostova” između suprotstavljenih strana u najširem smislu.

Zaključno, autori priloga upiru prstom u specifičnosti, u konkretne i razrađene primjere, u mikrolokalitete. Na osnovi dugogodišnjih istraživanja, na temelju dugogodišnje prisutnosti na stvarnom terenu, izlaze iz svoga znanstvenog i stručnog habitusa kako bi identificirali resurse na kojima je moguće izgraditi buduće razvojne strategije. Vjerujem kako *Kula Jankovića* predstavlja pozitivan primjer u znanstvenoj publicistici i osobno se nadam kako će ga dionici kojima se indirektno obraća prepoznati te implementirati neke ponuđene koncepte, i konačno, da će projekt u skoroj budućnosti doista postati pokretač održivog razvoja Ravnih kotara.

Matija Dronjić

Tihana Rubić i Valentina Gulin Zrnić, ur.: *Vrtovi našega grada. Studije i zapisi o praksama urbanog vrtlarjenja*

Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, 2015., 232 str.

Moglo bi se reći da je ova knjiga i više nego nužna, te dobrodošla u hrvatskoj akademskoj zajednici i šire, s obzirom na to da se bavi izrazito zanimljivom i aktualnom temom svjetskih razmjera koja u sebi sadrži mnoštvo problematičnih podtema s kojima se čovječanstvo susreće posljednjih desetljeća. To su, prije svega, teme koje su okrupnjene ekološkom brigom i nastojanjima oko očuvanja planeta Zemlje u vidu raznih akcija, civilnih, lokalnih pa i nacionalnih pokreta, inicijativa i angažmana, primarno fokusiranih oko promjene svjetonazora suvremenog čovjeka zapretenog u mreže nelogičnih, ali dobro osmišljenih, marketinških strategija, koje se vezuju uz nabavu hrane za život. Sekundarno, ovakva nastojanja usmjerena su i